

KDYSI ZA NOCI TEMNÉ

Kdysi za noci temné
v své touze milostné, již láska zná,
ó štěstí nekonečné,
vyšla jsem nezřena
když nad domem mým vládli klid a tma.

Jista i v noci černé
po tajných schodech, maskou chráněna,
ó štěstí nekonečné,
skryta i v noci temné,
když nad domem mým vládli klid a tma.

V noci, jež šťastná byla,
kdy nikdo z lidí nezahlédl mne,
i já nic nespátřila,
protože kroky mé
šly za září, jež uvnitř srdce žhne.

Svit jako slunce jasné
svou září doprovázel mne až tam,
kde v klidu čekal na mne
ten, jehož dobře znám,
v místech, patřících samotám.

- 1) Kolik má báseň slok?
- 2) Kolik veršů má každá sloka?
- 3) Které dvě sloky mají všech verších stejný počet slabik?
- 4) Která sloka má v posledním verši jiný počet slabik než ostatní?

TO JE TEĎ CELÁ MOUDROST MOJE

To je teď celá moudrost moje:
milovat hlučnou vřavu boje,
za noci vníkat do snů žen
a trochu býti zadlužen,
pískat si, jak mi zobák narost,
vínem si plášt z čela starost,
svůj život rychle utratit,
nic nezískat, nic neztratit.

Po nás ať přijde potopa

- 1) O jaký druh rýmu se v básni jedná?
- 2) Mají rýmující se verše stejný počet slabik?

9

ODPOVĚĎ NEZNÁMÉMU

A mohl-li vám sílu dát
kterýsi verš můj v těžké chvíli:
mně neděkujte. Chci se znát,
že mně též bylo třeba síly.

A vli-li do vás důvěru,
když bylo krušno v srdci, hlavě:
mně neděkujte. K večeru
jsem v tmě též hleděl nedočkavě.

A lepší vzduch-li z něho vál,
van, který vězení zdí boří:
mně neděkujte. Těž jsem stál,
pěst zafatá a srdce v hoři.

Kdo v prudkém vichru zmitání
se nezapotácel nikdy z nás?
I slabá ruka zachrání,
podala-li se v pravý čas.

Ano

Ve veršovaném textu může být jedna věta (ať už věta jednoduchá, nebo věta, která je součástí souvětí) rozdělena do více veršů. V takovém případě hovoříme o **přesahu**, např.:

*Na topole nad jezerem
seděl vodník podvečerem.*

*A proto tvrdím, že když kvůli pánům
se lidi začínou mezi sebou rvát,
neprospívá to vůbec tulipánům.*

Za přesah **nepovažujeme** případy, kdy je souvětí rozděleno tak, že 1 věta souvětí = 1 verš, např.:

*Když zaskřípěl váš hlas,
stiskl jsem vám krk štíhlý.*

(CZV)

- 1) Jaký druh rýmu se v básni uplatňuje?
- 2) Která sloka má v posledním verši jiný počet slabik než ostatní?
- 3) Vyhledej v básni přesah (viz definice)

Spojte jednotlivé pojmy s ukázkami, v nichž se vyskytují

- 1 **Aliterace** – v rámci jednoho verše se v těsném sousedství vyskytují slova začínající stejnou hláskou nebo skupinou hlásek. (CZVV)
- 2 **Epanastrofa** – opakování stejného slova nebo slovního spojení na konci jednoho a na začátku bezprostředně následujícího verše. (CZVV)
- 3 **Anafora** – opakování stejného slova na začátku bezprostředně po sobě jdoucích veršů. (CZVV)

Někdo má ve hře štěstí
Někdo má sbírku pohledů
Někdo dům na náměstí
Někdo má víno u ledu
(J. Prévert, *Několik jsem jich viděl*)

Potkal potkan potkana
pod kamenem pod kamenem
počkat pane potkane
Ať se vám nic nestane

/ Všude pusto, všude temno, mrtvo
temno mrtvo po prostorách světa,
všechno tlí a zetlí v tmavém hrobě
v tmavém hrobě pod studenou
zemí. / - Ján Botto

- 4 **Apostrofa** – oslovení věci, abstraktních (nehmatatelných) skutečností či nepřítomných osob, např. *skálo, lásky je tak málo*. (CZVV)
- 5 **Inverze** – změna pořadí slov oproti neutrálnímu, tzn. běžnému, slovosledu, např. *Jak se ti líbí ten vzácný dar?* (neutrální slovosled) × *Dar ten vzácný jak líbí se ti?* (inverze). (CZVV)
- 6 **Epizeuxis** – opakování stejného slova bezprostředně za sebou v jednom verši. (CZVV)
- 7 **Zvukomalba** – zvuk slova nebo slovního spojení vyvolává dojem zvuku, který vydává tvor, jev nebo věc, o nichž se mluví.
(R. Ibrahim, *Teorie literatury, upraveno*)

Zaluskal si prstem,
zatočil si džbánem,
zavejsknul a myslí,
že je světa pánem.
Klobouk na stranu a ruku do boku,
je mu lehký, lehký — jako do skoku!

Nastala zima, mráz v okna duje,
v světnici teplo u kamen;
v krbu se svítí, stará polehuje,
děvčata zase předou len.

„Toč se a vrč, můj kolovrátku,
však jest adventu zase nakrátku
a nedaleko Štědrý den!

Ach ty Štědrý večere
noci divoplodné,
když si na tě vzpomenu,
k srdci mne to bodne!

Vyvalily se vlny zdola,
roztáhly se v širá kola;
a na topole podle skal
zelený mužik zatleskal.

Byl pozdní večer – první máj –
večerní máj – byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech;
květoucí strom lhal lásky žel,
svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevil vonný vzdech.